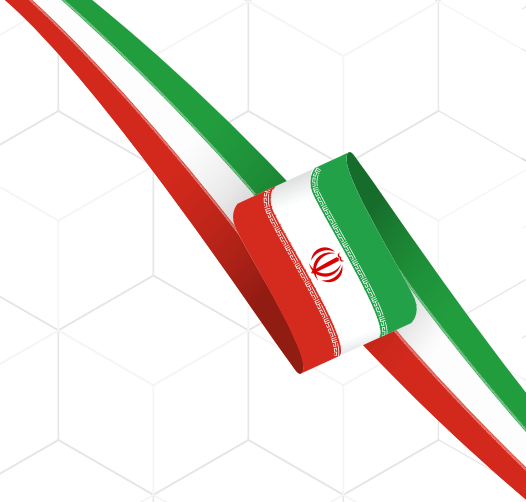

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران های کلیدی آمایش منطقه ای

(براساس تحلیل های کمی و آینده پژوهی)

استان هرمزگان

مهر ۱۴۰۲

استان هرمزگان

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصص‌یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. براین اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است.

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان براسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

بخش ۱

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

حوزه	عنوان فعالیت	شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه
صنعت	صنایع غذایی	ابوموسی، بستک، بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، جاسک، حاجی‌آباد، خمیر، رودان، سیریک، قشم، میناب، کیش
	منسوجات	بستک، بشاگرد، حاجی‌آباد، سیریک، قشم، میناب
	پوشاک	بستک، بندرلنگه، جاسک، خمیر، رودان، سیریک، قشم، میناب، کیش
	صنایع تولید زغال کک - پالایشگاه‌های نفت و سوخت‌های هسته‌ای	بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، جاسک، قشم، کیش
	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی و پتروشیمی و دارویی	بندرعباس، جاسک، قشم، کیش
	تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی	بستک، بشاگرد، بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، حاجی‌آباد، خمیر، رودان، قشم
	تولید فلزات اساسی	بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، جاسک، قشم
	تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین‌آلات و تجهیزات	بندرعباس
	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	بندرعباس، جاسک، سیریک
	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	بندرعباس، بندرلنگه، جاسک، خمیر، سیریک، قشم، میناب، کیش
	صنایع بازیافت	بندرعباس، جاسک، حاجی‌آباد، رودان، سیریک، قشم، میناب
	انرژی	سیریک، قشم
	استخراج نفت خام و گاز طبیعی	ابوموسی، بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، قشم
معدن	استخراج سنگ‌های فلزی (آهن، مس، کرومیت، منگنز)	بندرعباس، حاجی‌آباد، رودان
	استخراج سایر سنگ‌های معدنی (نمک، خاک سرخ و زرد، فلدسپات، سیلیس، سنگ چینی، مرمریت، سنگ آهک، سنگ گچ، سنگ لاشه)	بستک، بشاگرد، بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، حاجی‌آباد، خمیر، رودان، قشم، میناب
	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید	ابوموسی، بستک، بشاگرد، بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، جاسک، حاجی‌آباد، خمیر، رودان، سیریک، قشم، میناب، کیش

بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین حاکی از آن است که رشته فعالیت صنایع غذایی و آشامیدنی بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند و کانی غیرفلزی، پوشاک و منسوجات در رتبه بعدی جای گرفته است. این چهار رشته فعالیت در حال حاضر سهم ۴۸٫۵ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

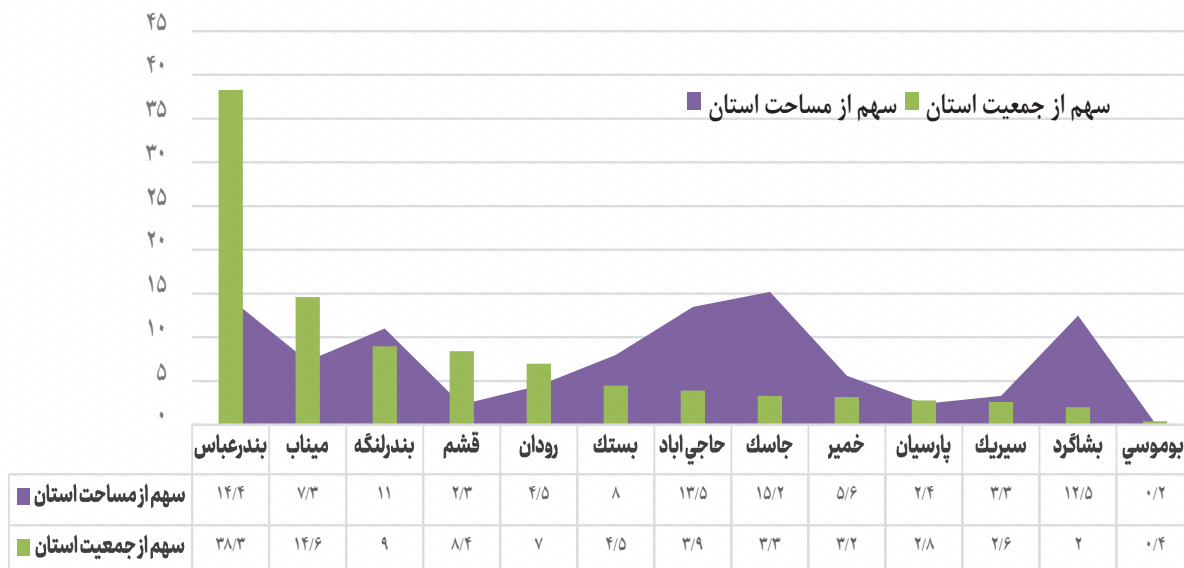

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

بخش ۲

سهم از مساحت و جمعیت کل استان

- جمعیت استان هرمزگان (میلیون نفر): ۱,۷ (سهم از کل کشور ۲,۳)
- مساحت استان هرمزگان (کیلومتر مربع): ۷۱۰۸۸ (سهم از کل کشور ۴,۴)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و در کنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است؛ همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود مساحت شهرستان بندرعباس به عنوان مرکز استان ۱۴/۴ درصد از کل مساحت استان را تشکیل می‌دهد در حالی که ۳۸/۳ درصد جمعیت استان را در خود جای داده است. عدم تعادل‌های دیگر در شهرستان‌های میناب و قشم قابل مشاهده است. در نقطه مقابل این عدم تعادل‌ها می‌توان به شهرستان‌های بشاگرد، جاسک و حاجی‌آباد اشاره نمود که سهم جمعیت به مساحت شهرستان کمتر است.

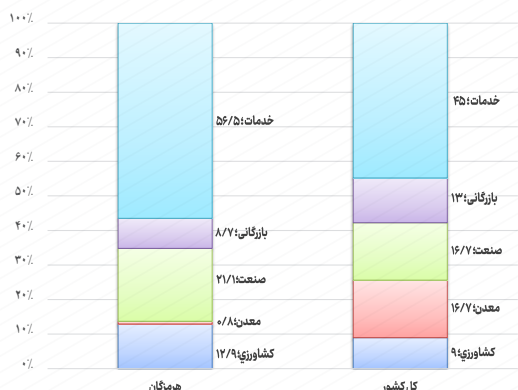

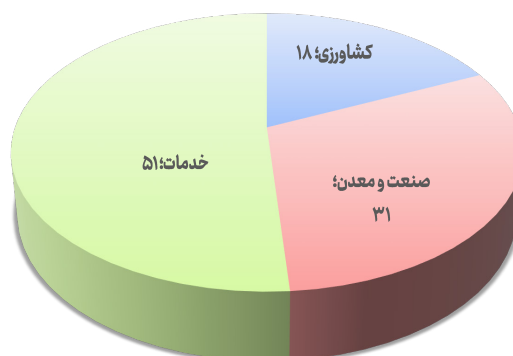
بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان هرمزگان

سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی استان هرمزگان

➤ بررسی سهم اشتغال استان در بخش‌های اقتصادی گویای سهم بیشتر در بخش‌های خدمات، صنعت و معدن است.

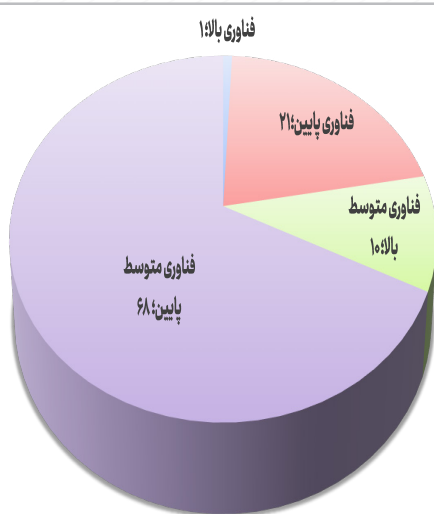
➤ بررسی سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم بخش‌های خدمات، صنعت و کشاورزی استان هرمزگان نسبت به میانگین کل کشور بالاتر است.

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

آمار سال ۱۳۹۸	تعداد کارگاه	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارکنان (نفر)
کل کشور	۲۹۱۴۸	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۰۳۸۱۶
هرمزگان	۲۵۲	۱۳۷۳۳۶	۳۰۰۸۲
سهم استان از کل کشور	۰٫۹	۳٫۰	۱٫۰

سطح فناوری صنایع استان هرمزگان-۱۳۹۸

➤ استان هرمزگان با سهم ۰٫۹ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور، سهم ۳ درصدی از ارزش افزوده و ۱ درصدی از شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است.

➤ دو رشته فعالیت صنایع کانی غیرفلزی و صنایع غذایی و آشامیدنی، سهم ۶۲ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

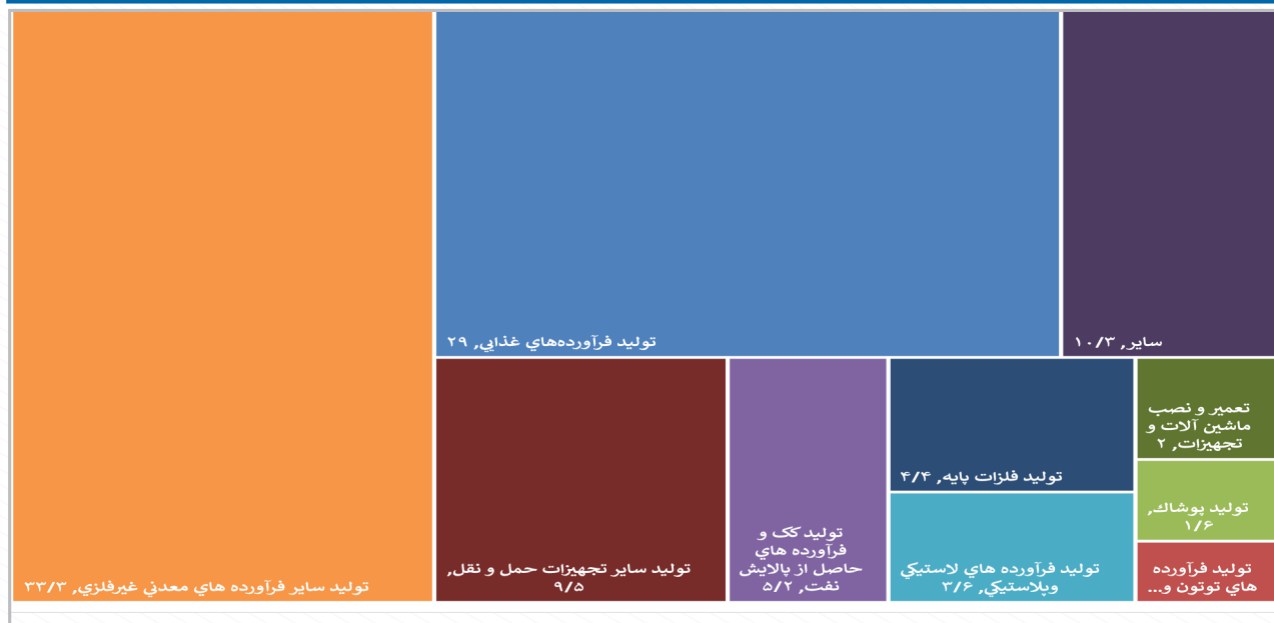
➤ ۸۹ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.

➤ بررسی اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت، حاکی از آن است که در چهار رشته فعالیت تولید فلزات پایه، تولید کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت، تعمیر و نصب ماشین آلات و تجهیزات و تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو اشتغال بالای ۱۰۰ نفر به‌ازای هر کارگاه وجود دارد.

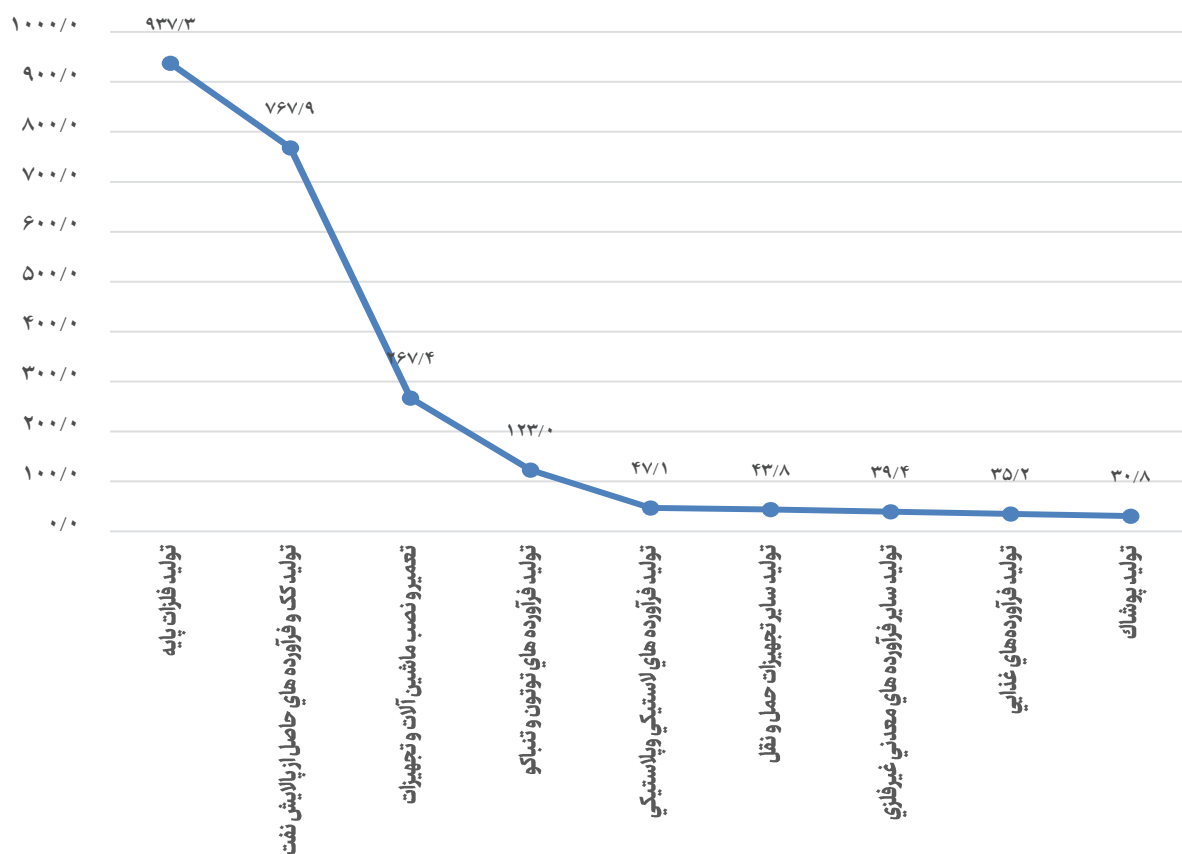
بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

بخش ۳

ترکیب صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / درصد

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

شاخص ضریب ساختاری استان هرمزگان ۱۳۹۰-۹۸

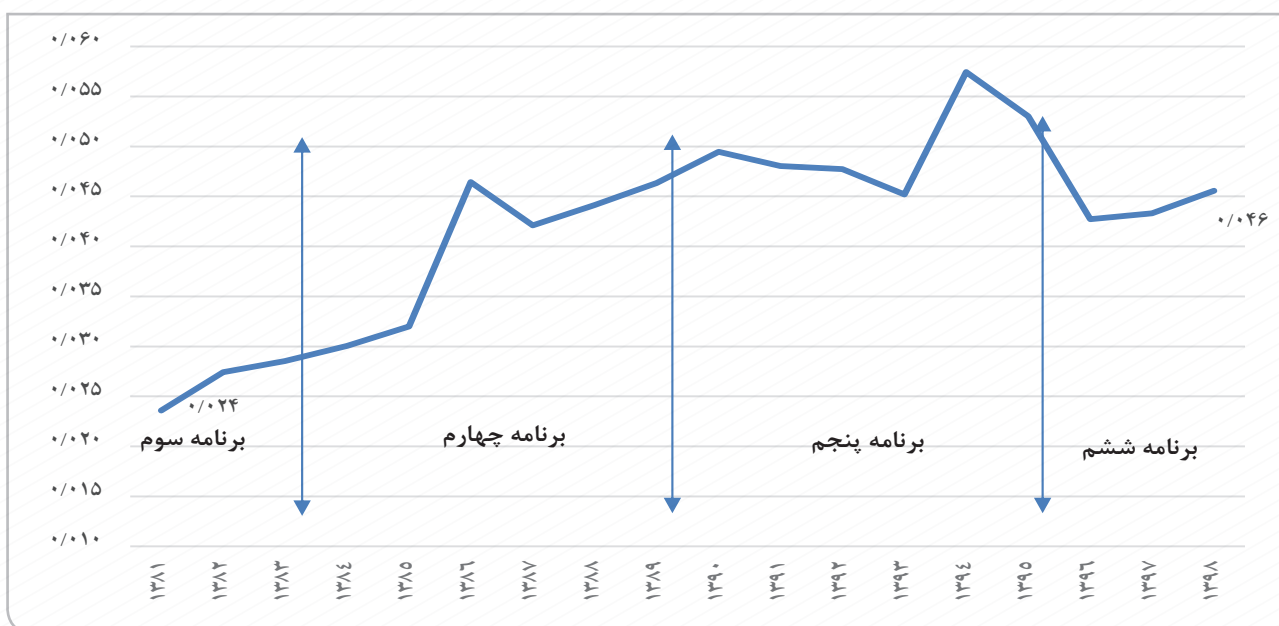
عنوان	کشاورزی	معادن	صنعت	بازرگانی	خدمات
هرمزگان	۱۰۶٫۶	۱۰۱٫۷	۱۰۴	۱۰۰٫۹	۹۷٫۴
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می‌دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت‌ها است. فعالیت‌هایی که در مقایسه با سایر فعالیت‌ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده‌اند و توانسته‌اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت‌ها، تحت تاثیر سیاست‌های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش کشاورزی و صنعت به ترتیب بهترین عملکرد بخش‌های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته است؛ ضمن اینکه این بخش‌ها در مقایسه با کل کشور عملکرد بالاتری داشته است. ضعیف‌ترین عملکرد مربوط به بخش خدمات است که از میانگین کل کشور نیز پایین‌تر است.

ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای استان هرمزگان

مقدار شاخص ۱۳۹۸	۰٫۰۴۶
متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۱-۱۳۹۸ (درصد)	۴
تغییرات طی دوره ۸۱-۱۳۹۸ (درصد)	۹۳٫۲

رشد شاخص تخصصی شدن منطقه‌ای استان (۱۳۸۱-۹۸)/درصد

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

- ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان‌دهنده تخصصی‌شدن بیشتر است. هدف از تخصصی‌شدن منطقه‌ای آن است که هر منطقه براساس مزیت‌ها و شایستگی‌های خود در چهارچوب سیاست‌های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت‌های اقتصادی، نقش تخصصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.
- متوسط رشد سالانه ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ در استان هرمزگان ۴ درصد بوده است.
- بررسی روند تغییرات ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای براساس برنامه‌های توسعه نیز حاکی از آن است به جز اواسط برنامه چهارم و پنجم و ابتدای برنامه ششم که روند کاهشی بوده است، در طی سایر برنامه‌ها روند افزایشی قابل مشاهده است.
- ضریب مکانی، معیاری است که نشان می‌دهد رشته فعالیت‌های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان‌دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هرچه میزان ضریب بهره‌مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان‌دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است:

صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان هرمزگان					
کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)	میانگین ۱۰ سال اخیر
۲۴۱۰	تولید آهن و فولاد پایه	۰,۰۰	۲,۱۳	۱۱۴۱,۴	۱,۴۱
۲۳۹۵	تولید کالاها از بتون، سیمان و گچ	۰,۹۸	۲,۵۴	۵۰,۲	۱,۳۶

ماخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های کارگاه‌های صنعتی مرکز آمار ایران

بخش ۴

نتایج مطالعات آینده‌پژوهی

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است.

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
هرمزگان	تولید آهن و فولاد پایه	تولید قایق‌های تفریحی و ورزشی	تولید فرآورده‌های غذایی	تولید فلزات پایه
		تولید کشتی و سازه‌های شناور	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	تولید سایر مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر
		تعمیر تجهیزات حمل و نقل - بجز وسایل نقلیه موتوری	تولید کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت	تولید انواع آشامیدنی‌ها
	تولید کالاها از بتون و سیمان و گچ	فرآوری و نگهداری ماهی، سخت‌پوستان و نرم‌تنان	تولید مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی	تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو
		تولید فرآورده‌های پالایش شده نفت	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	تولید منسوجات

جمع‌بندی

استان هرمزگان ۴٫۴ درصد از مساحت کشور و ۲٫۳ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش‌افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۳ درصد و در بخش معدن ۰٫۱ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) و تجارت استان هرمزگان می‌توان به ۲۳ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. همچنین از منظر تعداد واحدهای صنعتی ۴۷ درصد صنایع استان تنها در دو رشته فعالیت صنایع کانی غیرفلزی و صنایع غذایی، آشامیدنی مشغول به فعالیت هستند. ضمن آنکه ۳۹٫۶ درصد از مجموع واحدهای صنعتی استان نیز در شهرستان بندرعباس استقرار دارند.

